

Nr 8

Utlåtande i anledning av väckta motioner om en provisorisk förbättring av folkpensionerna m. m.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen dels de likalydande motionerna nr 325 i första kammaren av herrar *Norling* och *Öhman* samt nr 393 i andra kammaren av herr *Senander m. fl.*, dels motionen nr 1 i andra kammaren av herr *Spångberg m. fl.*, dels ock motionen nr 55 i andra kammaren av herr *Senander m. fl.*

I motionerna I: 325 och II: 393 yrkas »att riksdagen måtte besluta om en provisorisk höjning av allmän ålderspension, tilläggspension, änkepension eller hustrutillägg för år räknat med 160 kr. för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, och 200 kr. för annan pensionsberättigad, samt att bidrag enligt lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn höjes med 160 kr. för år».

Motionen II: 1 utmynnar i yrkande »att riksdagen måtte besluta sådan ändring av lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn, att bidrag utgår till den som handhar den verkliga vården av barnet».

I motionen II: 55 hemställes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förslag snarast möjligt i syfte att åstadkomma full jämställdhet mellan invalidpensionärer och ålderspensionärer».

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna II: 1, II: 55 och II: 393.

Huvuddragen av gällande bestämmelser

Förmåner enligt folkpensioneringslagen

Gällande lag om folkpensionering, som är av den 29 juni 1946 och som ändrats ett flertal gånger, senast år 1956, skiljer mellan å ena sidan ålderspension, som utgår efter fyllda 67 år, samt å andra sidan invalidpension, sjukbidrag och änkepension, vilka förmåner utgår för tid dessförinnan. Genom lagen den 1 juni 1956 om höjning av folkpensionerna m. m. har dessa förmåner fr. o. m. den 1 juli 1956 ökats med s. k. standardförhöjning.

På förmånerna utgår vidare indextillägg, vilkas antal fr. o. m. den 1 februari 1957 har höjts från fyra till fem.

Ålderspensionen utgöres i första hand av allmän ålderspension. Denna förmån, som inte är inkomstprövad, utgår f. n. för nedan angivna kategorier med följande belopp för år räknat. För gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter ålderspension eller uppbär invalidpension (sjukbidrag), vari ingår tilläggspension, eller vars hustru åtnjuter hustrutillägg, utgår pensionen med 1 360 kr. i grundbelopp, 160 kr. i standardförhöjning och 200 kr. i indextillägg (fem tillägg å 40 kr.) eller sammanlagt 1 720 kr. För gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter invalidpension (sjukbidrag) som utgöres av enbart grundpension, utgår 1 500 kr. i grundbelopp, 200 kr. i standardförhöjning och 250 kr. i indextillägg (fem tillägg å 50 kr.) eller tillhopa 1 950 kr. För annan pensionsberättigad utgår slutligen 1 700 kr. i grundbelopp, 200 kr. i standardförhöjning och 250 kr. i indextillägg (fem tillägg å 50 kr.) eller sammanlagt 2 150 kr.

Invalidpension utgår till den, som på grund av kropps- eller sinnessjukdom, sinnesslöhet, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter, under förutsättning att nedsättningen av arbetsförmågan kan anses som varaktig. Den som är blind skall alltid anses lida av sådan höggradig nedsättning av arbetsförmågan som berättigar till invalidpension.

Sjukbidrag utgår till den som oavbrutet under minst sex månader lidit av sådan höggradig nedsättning av arbetsförmågan som erfordras för erhållande av invalidpension. Nedsättningen behöver emellertid inte vara varaktig, utan det räcker med att den kan antagas bli bestående ytterligare avsevärd tid.

Invalidpension och sjukbidrag utgår högst med belopp som motsvarar ålderspensionen för nyss angivna personkategorier, dock att de därvid nämnda grundbeloppen här är uppdelade å 200 kr. i grundpension och resten i tilläggspension. Tilläggspensionen är inkomstprövad men inte grundpensionen.

Änkepension utgår till änka, som fyllt 55 år, under förutsättning att hon uppnått denna ålder senast under det kalenderår, varunder mannen avlidit, och att hon varit gift med honom minst fem år. Om särskilda skäl föranleder därtill, kan dock änkepension utgå, även om änkan uppnått 55 års ålder efter det kalenderår, då mannen avlidit, eller varit gift med honom kortare tid än fem år. I sådant fall utges änkepensionen likväl inte förrän änkan fyllt 55 år. Änkepensionen, som är inkomstprövad, utgår f. n. med högst 1 360 kr. om året i grundbelopp, 160 kr. i standardförhöjning och 200 kr. i indextillägg (fem tillägg å 40 kr.) eller sammanlagt 1 720 kr. Änkepension tillkommer inte änka, som åtnjuter folkpension i annan form. Ingår en änka nytt äktenskap, upphör hennes rätt till änkepension.

Hustrutillägg utgår till pensionsberättigad mans hustru, om hon fyllt

60 år och makarna varit gifta minst fem år. När särskilda skäl föranleder därtill, kan hustrutillägg utgå, oaktat hustrun inte fyllt 60 år eller makarna inte varit gifta minst fem år. Hustrutillägget är inkomstprövat och utgår med högst samma belopp som änkepensionen. Hustrutillägg utgår inte till hustru, som själv åtnjuter folkpension, och utgår endast om det överstiger belopp, varmed mannens folkpension skall minskas, då hustrutillägg beviljas.

Rörande *indextilläggen* må nämnas följande. Socialstyrelsen skall verkställa beräkning av förhållandet mellan det allmänna prisläget under varje månad och prisläget i december 1951. På grundval härav fastställer Kungl. Maj:t senast den 5 i andra månaden efter den, som beräkningen avser, det procenttal (pensionspristalet), som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal skall gälla under tredje månaden efter den, som beräkningen avser. För varje hel mångfald av tre, varmed pensionspristalet överstiger 100, utgör indextillägget för år räknat — såsom framgår av det föregående — 40 kr. för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, ävensom för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg, samt 50 kr. för annan pensionsberättigad. Om pensionspristalet, efter att ha stigit med hel mångfald av tre, åter nedgår, skall indextillägget utgå efter oförändrade grunder, så länge pensionspristalet överstiger närmast lägre hela mångfald av tre. Det för mars 1957 gällande pensionspristalet utgör 115, vilket innebär att fem indextillägg utgår.

Allmän ålderspension, tilläggspension, änkepension och hustrutillägg höjes i förekommande fall med kommunalt bostadstillägg, blindtillägg och vårdtillägg.

Varje kommun äger besluta, att *kommunalt bostadstillägg* skall utgå i kommunen. Därvid äger kommunen bestämma såväl tilläggets storlek som grunderna i övrigt för beräkningen. I sistnämnda hänseende gäller dock vissa begränsningar, bl. a. att inkomstprövning av tillägget skall ske enligt folkpensioneringslagens regler.

Utöver ålderspension, invalidpension och sjukbidrag utgår i vissa fall *blindtillägg* till den som är blind och *vårdtillägg* till den som eljest är ur stånd att reda sig själv och på grund härav är i behov av ständig tillsyn och vård. Dessa tillägg, som inte är inkomstprövade, utgör 1 000 kr. om året.

Vidare bör omnämnas det s. k. *hjälplöshetstillägget*, som innebär att i vissa fall, då vederbörande är berättigad till invalidpension eller sjukbidrag men inkomstprövningen av den i dessa förmåner ingående tilläggspensionen skulle medföra att denna pension bleve ringa eller ingen, likväl kan utges tilläggspension med belopp upp till 1 100 kr. om året. Vad nu sagts gäller fall, då gift pensionsberättigad, vars make ej åtnjuter folkpension, blivit helt oförmögen till arbete före 60 års ålder samt särskilda skäl talar för utgivande av högre tilläggspension än eljest.

Inkomstprövningen innebär, att tilläggspension, änkepension, hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg minskas med en tredjedel av den del av den pensionsberättigades årsinkomst, som ligger mellan 1 000 och 1 400 kr., och med två tredjedelar av inkomst därutöver. För gift pensionsberättigad är motsvarande gränsbelopp 750 resp. 1 050 kr.

Rörande beräkningen av vederbörandes årsinkomst skall blott nämnas, att folkpension, barnbidrag och sjukhjälp från allmän sjukkasse inte räknas såsom inkomst, att förmögenhet överstigande 10 000 kr. (för gift pensionsberättigad 7 500 kr.) medför höjning av årsinkomsten med 10 % av det belopp, varmed förmögenheten överstiger nämnda gränsbelopp, samt att gift pensionsberättigads årsinkomst och förmögenhet anses utgöra hälften av makarnas sammanlagda årsinkomst resp. förmögenhet.

I detta sammanhang må nämnas, att gift pensionsberättigad, när särskilda skäl föreligger därtill, kan anses såsom ogift vid folkpensioneringslagens tillämpning. Vidare kan ogift pensionsberättigad, vilken sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, anses såsom gift med denne.

Folkpensioneringen *finansieras* av staten med bidrag av kommunerna såvitt angår de inkomstprövade förmånerna samt vårdtilläggen. Staten tillgodogör sig vidare de folkpensionsavgifter, som upptages i samband med de allmänna skatterna, samt avkastningen av folkpensioneringsfonden.

Bidrag till änkor och änklingar med barn

Folkpensionsförmånerna kompletteras med vissa andra förmåner, bland dem de s. k. änke- och änklingbidragen, varom bestämmelser finnes i lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn. Enligt denna äger änka eller änkling, som under sin vårdnad har barn i äktenskapet med den avlidne maken eller annat barn, vilket vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem, erhålla bidrag av allmänna medel för egen del. Bidrag utgår dock endast under förutsättning att barnet inte fyllt 12 år och att vårdnadshavaren stadigvarande bor tillsammans med barnet. Rätt till bidrag föreligger ej, om vårdnadshavaren åtnjuter folkpension. Ingår vårdnadshavaren nytt äktenskap, upphör rätten till bidrag. Vid tillämpningen av lagen skall barn, som adopterats av makar eller av faders eller moders make, anses som barn i äktenskapet mellan makarna. Till storleken motsvarar bidraget änkepensionen och förhöjes liksom denna med standardförhöjning och indextillägg. Kommun kan besluta att till bidragsberättigad skall utgå kommunalt bostadstillägg. Beträffande bidragen och deras finansiering gäller i övrigt i tillämpliga delar vad i folkpensioneringslagen stadgas om änkepension, indextillägg och kommunalt bostadstillägg.

Bestämmelser rörande *vårdnaden om barn* finns i 6 kapitlet föräldrabalken. Där stadgas att barn i äktenskap står under föräldrarnas vårdnad till dess det fyllt 21 år eller ingått äktenskap. Om föräldrarna på grund

av söndring lever åtskilda har rätten på ansökan av endera att förordna, vilken av dem som skall ha vårdnaden eller, om inte alla barnen bör stå under den enes vårdnad, hur de skall fördelas mellan föräldrarna. Om det med hänsyn till barnens bästa finnes uppenbart, att ingendera av föräldrarna bör utöva vårdnaden, skall denna anförtros åt särskilt förordnad förmyndare. Dör en av föräldrarna, tillkommer vårdnaden den andre. Är bägge föräldrarna döda, utövas vårdnaden av förmyndaren. Vid adoption skall adoptanten med avseende å vårdnaden helt träda i de naturliga föräldrarnas ställe. Är någon adopterad av makar eller har ena maken adopterat den andres barn, skall barnet därvid anses vara deras gemensamma. Barn utom äktenskap står under moderns vårdnad till dess det fyllt 21 år eller ingått äktenskap. Om föräldrarna är ense om att fadern skall träda i moderns ställe, skall han, om han är lämplig därtill, av rätten förordnas att övertaga vårdnaden om barnet. Om modern finnes icke vara lämplig att utöva vårdnaden eller om hon avlider, skall rätten överflytta vårdnaden å fadern eller särskilt förordnad förmyndare.

Från den *vårdnad* om ett barn som sålunda antingen omedelbart tillkommer barnets föräldrar (adoptivföräldrar) eller endera av dem eller också av domstol anförtros åt endera av föräldrarna eller åt särskilt förordnad förmyndare har man att skilja den faktiska *vården* om barnet. Vårdnadshavaren ansvarar för att barnet får vård, inbegripet uppehälle, samt fostran och utbildning enligt vissa i föräldrabalken angivna normer men behöver icke nödvändigtvis själv taga del i den fysiska och psykiska omvårdnaden om barnet. Vårdnaden innefattar rätt och även skyldighet att träffa för detta ändamål nödvändiga beslut och att i övrigt bestämma angående barnets personliga angelägenheter i enlighet med de normer och inom de gränser som angivits, särskilt i familjerätten.

1953 och 1956 års beslut om standardhöjning av folkpensionerna

År 1953 genomfördes på förslag av Kungl. Maj:t en standardhöjning av folkpensionerna. I propositionen härom (nr 15) framhöll dåvarande chefen för socialdepartementet, statsrådet Sträng, bl. a. att den fortgående allmänna produktionsstegringen medfört, att de i arbetslivet verksamma överlag inte blott fått täckning för de sedan år 1946 stegrade levnadskostnaderna utan även erhållit en avsevärd standardförbättring. Denna standardförbättring hade inte någon motsvarighet för folkpensionärernas vidkommande. Det vore emellertid enligt departementschefens mening riktigt, att även folkpensionärerna bereddes en rättvis andel i den allmänna standardhöjningen.

Den standardhöjning, som av statsmakterna beslöts år 1953, motsvarade 40 % av grundpensionernas belopp och resulterade i att detta belopp jämte då utgående indextillägg blev 75 % högre än de ursprungliga grundpensionerna.

Som av den ovan lämnade redogörelsen för gällande bestämmelser framgår fattades vid 1956 års riksdag beslut om ytterligare standardförbättring av folkpensionerna att gälla fr. o. m. den 1 juli 1956. I den proposition (nr 107), varigenom förslag i ämnet förelades riksdagen, framhöll föredragande departementschefen, statsrådet Ericsson, bl. a. att sedan beslutet om standardförhöjning av folkpensionerna fattades vid 1953 års riksdag, ett betydande ekonomiskt framåtskridande ägt rum, vilket tagit sig uttryck i en förbättrad levnadsstandard för den i förvärvslivet arbetande befolkningen. Tiden syntes därför vara inne att överväga frågan om ytterligare standardhöjning av folkpensionerna. Efter en redogörelse för de överväganden, som låg till grund för 1953 års beslut om s. k. standardtillägg för folkpensionerna, anförde departementschefen i propositionen vidare:

Genom de år 1953 beslutade standardtilläggen avsågs sålunda att giva pensionärerna del i välståndsutvecklingen till och med år 1952. Sedan dess har löneutvecklingen i landet fortsatt att vara stigande. Med samma beräkningsmetoder som användes år 1953 och med beaktande jämväl av de ändringar i beskattningsreglerna som genomförts sedan dess synes man komma fram till att en standardhöjning av folkpensionerna, motsvarande fyra indextillägg, nu skulle vara motiverad.

Vid bedömningen av hithörande spörsmål bör beaktas, att ett stort antal folkpensionärer genom de från och med år 1954 införda kommunala bostadstilläggen fått en inte obetydlig standardförhöjning. Det är därför inte osannolikt att den relativa standard, som för folkpensionärernas del avsågs med 1953 års beslut, kunnat vidmakthållas för många folkpensionärer trots att ytterligare standardtillägg inte tillkommit sedan dess.

Vad nu sagts bör dock inte hindra att folkpensionärerna erhåller en standardförbättring motsvarande fyra indextillägg. Det kan nämligen inte förnekas att den nuvarande folkpensionen, om inte vid sidan av densamma finnes andra inkomster, endast medger en blygsam levnadsnivå. Vidare torde det råda en allmän mening därom att ett mera effektivt pensions-system än den nuvarande folkpensioneringen bör genomföras så snart som möjligt. Ehuru någon ställning ännu ej tagits till frågan, hur ett reformerat pensionssystem bör vara utformat, kan den standardförbättring, varom nu är fråga, ses såsom ett steg på vägen mot ett sådant system. Med hänsyn härtill och då samhällsekonomiska förutsättningar synes föreligga för att nu genomföra en standardförhöjning motsvarande fyra indextillägg, föreslår jag att beslut fattas om att folkpensionerna — och även änke- och änklingsbidragen — förhöjes på angivet sätt.

Kostnaderna för den år 1956 genomförda standardförhöjningen uppskattades i propositionen till 159,1 milj. kr., varav 0,7 milj. kr. avsåg änke- och änklingsbidragen. Till bestridande av kostnaderna beräknades kommunerna komma att bidra med 14,3 milj. kr. Kostnadsökningen för statens del kunde sålunda uppskattas till 144,8 milj. kr.

Tidigare överväganden rörande invalidpensionen

Kungl. Maj:ts förslag till lagen om folkpensionering, som förelades riksdagen genom proposition nr 220 år 1946, byggde på ett av socialvårdskommittén i november 1945 avgivet betänkande med förslag till lag om folkpensionering (SOU 1945:46). I propositionen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Möller*, i fråga om invalidpensionen bl. a.:

Alltifrån folkpensioneringens införande ha de utgående pensionsbeloppens storlek varit starkt beroende av den pensionsberättigades egna inkomster. De avgifts- eller grundpensioner, som utgått oberoende av inkomstprövning, ha varit så obetydliga, att de saknat nämnvärd betydelse ur försörjningssynpunkt.

Socialvårdskommitténs förslag bibehåller denna anordning fullt ut, såvitt angår invalidpensionerna. Mot denna ståndpunkt synas mig några erinringar icke kunna göras. Frågan huruvida invalidpension överhuvud skall utgå är nämligen beroende av om den pensionssökandes arbetsförmåga är så nedsatt, att han saknar möjlighet att genom eget arbete försörja sig. Har han avsevärda egna inkomster, minskas i hög grad presumptionen för att denna förutsättning för rätt till invalidpension föreligger. Någon erinran mot kommittéförslaget har icke heller gjorts på denna punkt, och jag ansluter mig i princip till detsamma. Vad kommittén anfört till stöd för att ett mindre belopp — 200 kronor — skall utgå såsom grundpension utan inkomstprövning kan av mig godtagas.

I anledning av propositionen nr 220 väcktes bl. a. motionen II: 486 av herr Senander m. fl. I denna motion hemställdes, att behovsprövningen beträffande invalidpensioneringen avskaffades och att invaliderna jämställdes med ålderspensionärerna.

Första särskilda utskottet, som behandlade propositionen nr 220 och de i anledning av densamma väckta motionerna, framhöll i sitt av riksdagen godkända utlåtande, nr 1, att utskottet kunde i det väsentliga ansluta sig till vad departementschefen anfört angående frågan om pensionsbeloppen. Vidare framhöll utskottet, att bifall till det i motionen II: 486 framställda yrkandet att invalidpensionerna, utom bostadstilläggen, skulle utgå utan inkomstprövning komme att medföra en mycket betydande kostnadsökning. Utskottet yttrade vidare:

Socialvårdskommittén har såsom skäl för inkomstprövningens bibehållande beträffande huvudparten av invalidpensionen och sjukbidraget anfört, att arbetsinkomstens storlek vore avgörande för huruvida invaliditet föreläge eller ej samt att, om pensionens storlek ej vore beroende av den egna inkomsten, hela pensionen måste indragas på en gång då invaliden börjat återvinna sin arbetsförmåga, ett förhållande som kunde verka direkt konserverande å invaliditeten. Utskottet anser dessa skäl vara av sådan styrka att ett slopande av inkomstprövningen för invaliderna ej kan tillstyrkas.

Vid 1947 års riksdag hemställdes i en av herr Senander m. fl. väckt motion, II: 170, att riksdagen måtte besluta vidtaga sådan ändring i den

av föregående års riksdag beslutade nya folkpensionslagen, att invalidpensionärerna jämställdes med ålderspensionärerna och följaktligen befriades från inkomstprövning.

Andra lagutskottet, som behandlade motionen, framhöll i sitt över densamma avgivna utlåtande, nr 4, att det i fråga om inkomstprövningen funnes skäl göra skillnad mellan ålderspension och invalidpension. Utskottet fortsatte:

Vid 1946 års riksdag framhöll första särskilda utskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande, att dessa skäl vore av sådan styrka, att ett slopande av inkomstprövningen för invaliderna icke kunde tillstyrkas. Sedan riksdagen år 1946 behandlade ifrågavarande spörsmål, har detta icke undergått någon förändring. Enligt utskottets mening saknas därför anledning att nu göra någon ändring i lagen om folkpensionering beträffande inkomstprövningen för invaliderna.

Utskottet hemställde därför, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Andra lagutskottet hade vid 1949 års riksdag att taga ställning till ett motionsvis framställt yrkande om ändring av reglerna för invalidpension för det fall att make åtnjuter ålderspension. I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 12 framhöll utskottet inledningsvis bl. a. att lagen om folkpensionering vilade på bl. a. de principerna, att folkpensioneringen är en familjepensionering och att invalidpensionen, fränsett visst grundbelopp, utgår efter inkomstprövning. Att frångå dessa principer kunde enligt utskottets mening uppenbarligen ej ifrågakomma.

Vid 1950 års riksdag hemställdes i motionen II: 119 av herr Senander m. fl. att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en översyn av lagen om folkpensionering i syfte att rätta till bristfälligheterna i lagen och snarast för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. I motionen uttalades bl. a. att invalidpensionerna i likhet med ålderspensionerna borde utgå utan inkomstprövning. Andra lagutskottet avstyrkte i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 40 ifrågavarande utredningskrav.

Även vid 1952 års riksdag framfördes yrkanden i syfte att slopa inkomstprövningen av invalidpensionerna. I de i anledning av proposition nr 215 väckta likalydande motionerna I: 490 av herr Öhman och herr Persson, Ola, samt II: 655 av herr Holmberg m. fl. hemställdes, att bestämmelserna om invalidpension och sjukbidrag skulle ändras så, att de som uppbar dessa pensionsförmåner befriades från inkomstprövning i samma utsträckning som ålderspensionärerna är befriade från sådan prövning. Sammansatta stats- och andra lagutskottet som behandlade propositionen och motionerna i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 5 år 1952 framhöll

bl. a. att det må framstå som ett slutligt mål att helt avskaffa all inkomstprövning inom folkpensioneringen men att detta i dåvarande statsfinansiella läge icke kunde komma i fråga med hänsyn till de avsevärda kostnader, som en sådan reform skulle medföra. Utskottet anförde vidare att utskottet redan av kostnadsskäl icke kunde tillstyrka det i motionerna I: 490 och II: 655 framförda yrkandet om slopande av inkomstprövningen såvitt anginge invalidpensioner och sjukbidrag. Vidare hänvisade utskottet till att 1950 års folkpensionsrevision mot att slopa inkomstprövningen beträffande invalidpensioner och sjukbidrag jämväl åberopat de svårigheter detta skulle medföra, då det gällde att anpassa pensionernas storlek efter försörjningsförmågans nedsättning. I vad mån möjligheter finnes att komma till rätta med dessa svårigheter kunde, uttalade utskottet i fortsättningen, icke bedömas utan utredning.

I de vid 1956 års riksdag i samband med propositionen nr 107, vari förslaget om standardhöjning av folkpensionerna förelades riksdagen, behandlade likalydande motionerna I: 512 av herr Mannerskantz och II: 678 av herr Hagård m. fl. samt motionen II: 698 av herr Rimmerfors yrkades viss utredning i syfte att höja den i invalidpensionen och sjukbidraget ingående grundpensionens belopp. Sammansatta stats- och andra lagutskottet avstyrkte i utlåtande nr 2 år 1956 de ifrågavarande utredningsyrkandena och hänvisade därvid till det pågående arbetet på en allmän pensionsreform. Riksdagen godkände utskottets utlåtande.

Pensionsfrågans nuvarande läge

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 24 januari 1947 tillkallades vissa utredningsmän med uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag rörande ordnandet av pensionering för anställda i privat tjänst. Dessa utredningsmän antog benämningen *pensionsutredningen*. Utredningen avgav den 21 september 1950 ett principbetänkande om allmän pensionsförsäkring (SOU 1950: 33), vilket i sedvanlig ordning remissbehandlades.

Till fullföljande av det arbete pensionsutredningen påbörjat tillkallades härefter enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 november 1951 särskilda sakkunniga för utarbetande av slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring. Även dessa sakkunniga antog benämningen *pensionsutredningen*. Sedan utredningen avslutat sitt arbete avgav densamma ett den 17 september 1955 dagtecknat betänkande om allmän pensionsförsäkring (SOU 1955: 32). Betänkandet utmynnade i förslag till lag om allmän pensionsförsäkring. Sistnämnda betänkande har varit föremål för en omfattande remissbehandling, vilken avslutades under våren 1956.

Slutligen tillkallades, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27

januari 1956, en särskild beredning med uppdrag att inom socialdepartementet biträda vid fortsatt handläggning av frågan om en förbättrad pensionering och därmed sammanhängande spörsmål. Beredningen, som antog benämningen *allmänna pensionsberedningen*, avgav den 1 februari 1957 ett betänkande om förbättrad pensionering (SOU 1957: 7). Beredningen har däri framlagt bl. a. ett gemensamt förslag om förbättring av det grundläggande pensionsskyddet. Beträffande förslaget innehåll i denna del får utskottet hänvisa till betänkandet s. 23—62. Betänkandet remissbehandlas f. n. I årets statsverksproposition (V ht, p. 109, s. 324) har föredragande departementschefen förklarat sig räkna med att en på allmänna pensionsberedningens betänkande grundad proposition skall kunna föreläggas innevarande års riksdag.

Utskottet

De i förevarande utlåtande behandlade motionerna syftar till ändringar i skilda hänseenden i fråga om förmånerna enligt folkpensioneringslagen och den därtill anknutna lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn. I de likalydande motionerna I: 325 och II: 393 yrkas en provisorisk förbättring av folkpensionerna samt änke- och änklingsbidragen, motsvarande den vid 1956 års riksdag beslutade standardförhöjningen av dessa förmåner. Vidare föreslås i motionen II: 55 att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall anhålla om förslag i syfte att invalidpensionerna, i likhet med vad som gäller i fråga om ålderspensionerna, skall utgå utan inkomstprövning. I motionen II: 1 hemställs, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn, att rätt till sådant bidrag skall tillkomma även änka eller änkling, som handhar den faktiska vården om ett barn utan att dock vara vårdnadshavare i rättslig mening för barnet.

De sålunda framförda förslagen äger alla samband med den mångfald frågor, vilka inrymmas i det förslag till förbättring av det grundläggande pensionsskyddet, som allmänna pensionsberedningen framlagt i sitt innevarande månad offentliggjorda principbetänkande. Chefen för socialdepartementet har i årets statsverksproposition ställt i utsikt att en på detta betänkande grundad proposition skall föreläggas innevarande års riksdag.

Vad beträffar förslaget i motionerna I: 325 och II: 393 om en provisorisk förbättring av folkpensionerna må framhållas, att beredningen föreslagit en successiv höjning av dessa förmåner med början den 1 juli 1958. Mot bakgrunden av den vid fjolårets riksdag beslutade standardhöjningen av folkpensionerna samt då innevarande års riksdag sålunda torde ha att taga principiell ståndpunkt till frågan om den framtida utformningen av det grundläggande pensionsskyddet, saknas det enligt utskottets mening anledning att nu besluta om en provisorisk förbättring av folkpensionerna. Utskottet avstyrker därför motionerna I: 325 och II: 393.

I fråga om invalidpensioneringen har beredningen uttalat, att dennas placering inom socialförsäkringssystemet krävde ingående överväganden. Särskilda undersökningar borde enligt beredningens mening göras rörande detta problemkomplex, vilket även inrymde bl. a. frågorna om samordningen mellan denna pensioneringsgren och övriga socialförsäkringar, invaliditetsbegreppet och inkomstprövningens avveckling.

Även enligt utskottets mening kan vissa invändningar göras mot den nuvarande utformningen av invalidpensioneringen. Med hänsyn till det principförslag rörande det grundläggande pensionsskyddet som är att vänta och vid vars behandling även frågan om invalidpensioneringens ställning inom socialförsäkringssystemet samt behovet av särskilda undersökningar rörande detta spörsmål torde få övervägas, bör det enligt utskottets mening icke komma i fråga att riksdagen nu hemställer om särskilt förslag i sådant syfte som angives i motionen II: 55. Även denna motion avstyrkes alltså av utskottet.

Vad avser det i motionen II: 1 framlagda förslaget om viss utvidgning av rätten till änke- och änklingsbidrag vill utskottet framhålla, att allmänna pensionsberedningen i sitt betänkande uttalat sig för att de olika bestämmelserna angående familjepensioneringen borde sammanföras och göras enhetligare, varigenom en rationellare ordning härutinnan kunde uppnås. Beredningen har i anslutning härtill föreslagit vissa förändringar med avseende å de i lagen om bidrag till änkor och änklings med barn reglerade förmånerna. Då det alltså kan väntas, att riksdagen inom kort har att taga ståndpunkt till den ifrågavarande lagstiftningens ställning inom pensionssystemet, är det enligt utskottets mening icke lämpligt att i enlighet med det i motionen II: 1 framförda förslaget nu överväga viss utvidgning av lagens tillämplighetsområde. Ej heller denna motion bör därför föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att förevarande motioner,

1. I: 325 och II: 393,

2. II: 1 samt

3. II: 55,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 februari 1957

På andra lagutskottets vägnar:

EDVIN JACOBSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Nils Elowsson, Sunne, fru Carlqvist, fru Svenson, herrar Mannerskantz, Grönkvist, Lars Larsson och Edström;

från andra kammaren: herrar Jacobsson i Tobo*, Nilsson i Göteborg, fru Ekendahl, herr Bengtsson i Varberg*, fröken Höjer*, fru Eriksson i Ängelholm, herrar Larsson i Hedenäset och Lothigius*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.